

“จากวันที่แตกใบ
ข้อมะกอกจะผลิบาน
จนเติบโตใหญ่แผ่กิ่งก้าน
สืบสานศาสตร์กรรม”

สนับสนุนโดย

เครือข่ายเภสัชศาสตร์เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ (คท.สสส.)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

หนังสือเล่มเล็ก ชุดผลงานเด่นของ
แผนงานเครือข่ายเภสัชศาสตร์เพื่อการ
สร้างเสริมสุขภาพ (คท.สสส.) ระยะที่ 2
(พ.ศ. 2550-2553)
จากปัญหา ประสพการณ์ สู่ความสำเร็จ
และการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม

เภสัชศาสตร์ศึกษากับการผนวกแนวคิดสร้างเสริมสุขภาพ

“มหาสารคามโมเดล”

โดย ทีมติดตามและประเมินผลภายในเครือข่ายเภสัชศาสตร์
เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ (คท.สสส.)

ร่วมกับ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คำนำจากแผนงาน

แผนงานเครือข่ายเภสัชศาสตร์เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ (คภ.สสส.) เป็นแผนงานเชิงรุก ดำเนินการภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ตั้งแต่ พ.ศ. 2547 จนถึงปัจจุบัน โดยมีเป้าหมายหลักคือ สร้างเภสัชกรรุ่นใหม่ที่มีความรู้คู่คุณธรรม รู้เท่าทันกระแสโลกาภิวัตน์ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ มีบทบาทในการเปลี่ยนพฤติกรรมของสังคมในการใช้ยาอย่างเหมาะสม

คภ.สสส. ทำงานในลักษณะเครือข่าย เชื่อมประสานกันด้วยแนวทางการทำงานที่ยึดหยุ่นภายใต้กลยุทธ์ที่เป็นหนึ่งเดียว ปัจจุบันมีภาคีเครือข่ายทั้งสิ้น 19 องค์กร ได้แก่ คณะและสำนักวิชาเภสัชศาสตร์ 15 แห่งทั่วประเทศ สหพันธ์นิสิตนักศึกษาเภสัชศาสตร์แห่งประเทศไทย (สนภท.) เครือข่ายบุคลากรคณะเภสัชศาสตร์เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ เครือข่ายห้องปฏิบัติการปลอดภัยคณะเภสัชศาสตร์ และเครือข่ายร้านยาสร้างเสริมสุขภาพ

อาจกล่าวได้ว่า พัฒนาการของ คภ.สสส. ที่ผ่านมา เป็นผลลัพธ์ของภาพสะท้อนการดำเนินงานที่ชัดเจนและข้อเสนอแนะที่สร้างสรรค์ของทีมนิตินิยมและประเมินภายใน ซึ่งทำงานอย่างขยันขันแข็งและเสียสละ บนพื้นฐานของหลักวิชาการประเมินที่เป็นสากล

“หนังสือเล่มเล็ก” ที่ท่านถืออยู่นี้ เป็นเพียงเสี้ยวเล็กๆ เสี้ยวหนึ่งของความทุ่มเททั้งแรงกาย สติปัญญา และพลังใจของทีมนิตินิยมและประเมินภายในทุกท่าน เพื่อแบ่งปันประสบการณ์การทำงานของ คภ.สสส. ในยุทธศาสตร์การพัฒนาเภสัชศาสตร์ศึกษาสู่การสร้างเสริมสุขภาพ

แผนงานเครือข่ายเภสัชศาสตร์
เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ (คภ.สสส.)

พฤษภาคม 2553

ถ้อยแถลง

นับตั้งแต่ปี 2547 ที่เครือข่ายเภสัชศาสตร์เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ (คภ.สสส.) เริ่มผลักดันแนวความคิดการสร้างเสริมสุขภาพสู่การจัดการเรียนการสอนในคณะเภสัชศาสตร์ อาจกล่าวได้ว่า ความเข้าใจต่อแนวคิดสร้างเสริมสุขภาพจำกัดมาก คณะจารย์หลายท่านเข้าใจว่าจะบูรณาการแนวคิดสร้างเสริมสุขภาพและจัดการเรียนการสอนให้เป็นรูปธรรม คงไม่พ้นการสอนประชาชนให้รู้จักรับประทานให้ถูกสุขลักษณะ ล้างมือก่อนรับประทานอาหาร และการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ เป็นต้น โดยส่วนใหญ่ขาดความเข้าใจถึงปรัชญาและแนวคิดพื้นฐานของการสร้างเสริมสุขภาพ ทั้งที่องค์การอนามัยโลกได้ให้นิยามใหม่ไว้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1998 ว่า “การสร้างเสริมสุขภาพ หมายถึง กระบวนการเสริมสร้างให้ประชาชนมีความสามารถในการควบคุมและพัฒนาสุขภาพของตนเอง”

ส่วนกลวิธีหลัก ซึ่งระบุในกฎบัตรออตตาวานั้น (Ottawa Charter) ก้าวข้ามการให้สุขศึกษาหรือความพยายามในการเปลี่ยนพฤติกรรมระดับบุคคลมาสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน การมีส่วนร่วมของสาธารณะ การให้ความสำคัญกับปัจจัยทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เป็นตัวกำหนดสุขภาพ ตลอดจนการลดความไม่เท่าเทียมและความไม่ยุติธรรมในสังคม

งานการสร้างเสริมสุขภาพ จึงเป็นเรื่องใหญ่และยากกว่า
ที่เคยเข้าใจแต่เดิมมาก !!!

ด้วยเหตุนี้ เครือข่ายเภสัชศาสตร์เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ (คภ.สสส.) จึงได้แปลงปรัชญาและแนวคิดพื้นฐานของการสร้างเสริมสุขภาพมาในรูปยุทธศาสตร์นำ เพื่อให้การขับเคลื่อนบทบาทของคณะเภสัชศาสตร์ในการสร้างเสริมสุขภาพง่ายและสอดคล้องกับบทบาทของวิชาชีพมากขึ้น

สำหรับยุทธศาสตร์นำทั้งสี่ที่กำหนดขึ้นในแผนงานระยะที่ 2 ได้แก่ การสร้างหลักสูตรเภสัชศาสตร์เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ การวิจัยเพื่อสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ การสร้างค่านิยมและวัฒนธรรมใหม่ในเรื่อง “การใช้ยาที่เหมาะสม” และ “สุขภาพดีได้โดยไม่ต้องใช้ยา” รวมทั้งการสร้างสภาวะแวดล้อมให้เอื้อต่อการสร้างเสริมสุขภาพมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม การแปลงยุทธศาสตร์นำดังกล่าวให้เป็นกิจกรรมรูปธรรมเป็นปัญหาสำคัญของทุกสถาบัน สำหรับกิจกรรมตามยุทธศาสตร์นำที่ดำเนินการได้ง่ายที่สุด ได้แก่ การสนับสนุนให้นิสิตนักศึกษาจัดกิจกรรมรณรงค์เพื่อสร้างค่านิยมและวัฒนธรรมในเรื่อง “การใช้ยาที่เหมาะสม” และ “สุขภาพดีได้โดยไม่ต้องใช้ยา” ส่วนการสร้างหลักสูตรเภสัชศาสตร์เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ แม้ว่าจะเป็นเรื่องสำคัญ แต่ก็ไม่อาจคาดหวังผลได้มากนัก トラบเท่าที่ความเข้าใจต่อแนวคิดการสร้างเสริมสุขภาพยังต่างระดับกันค่อนข้างมาก

แต่แล้ว เมื่อคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม สามารถนำแนวคิดการสร้างเสริมสุขภาพบูรณาการมาแปลงเป็นกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพสอดแทรกเข้าไปในบางรายวิชาและขยายให้ครอบคลุมครบทุกรายวิชาได้อย่างรวดเร็ว คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามได้กลายเป็น “มหาวิทยาลัยต้นแบบ” ที่โดดเด่นมาก ความสำเร็จที่เกิดขึ้นเท่ากับเป็นการชี้ให้เห็นว่าการสร้างหลักสูตรเภสัชศาสตร์เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพนั้นเป็นจริงได้

ความคาดหวังของเครือข่ายเภสัชศาสตร์เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ มิได้อยู่เพียงการประกาศและสนับสนุนให้จัดกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพเท่านั้น แต่อยู่ที่ต้องการผลักดันให้คณะเภสัชศาสตร์ทุกสถาบัน มีการปรับหลักสูตรเภสัชศาสตร์ที่มุ่งสู่การสร้างเสริมสุขภาพ เพื่อสร้างเภสัชกรที่มีแนวคิดการสร้างเสริมสุขภาพในการประกอบวิชาชีพเพิ่มขึ้น

การถอดบทเรียนและประสบการณ์ถึงกลวิธีในการสร้างเกษตรกรนักร้างเสริม
คุณภาพของคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ตลอดจนการวิเคราะห์
ถึงปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จ จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่มีความสำคัญมาก มิใช่เพื่อสนองตอบ
ความต้องการของคณะอื่น ๆ เท่านั้น แต่อาจนำไปสู่การขับเคลื่อนผลักดันให้คณะ
เภสัชศาสตร์ ทุกคณะในประเทศไทยก้าวขึ้นเป็นหนึ่งในผู้นำด้านการผลิตนักร้างเสริม
คุณภาพ

ทีมติดตามและประเมินภายในหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผู้อ่านจะได้รับทั้งความรู้และ
ความเพลิดเพลินจากประสบการณ์การสร้างหลักสูตรเภสัชศาสตร์เพื่อการสร้างเสริม
คุณภาพของ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม รวมถึงความชื่นชมต่อ
คณาจารย์ของคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่ให้ความสำคัญกับการ
พัฒนาปรับเปลี่ยนอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

ทีมติดตามและประเมินภายใน
สุนทรี ท. ชัยสัมฤทธิ์โชค
ระพีพรรณ จุลองสุข
จินตนา นภาพร
เพ็ญกาญจน์ กาญจนรัตน์

กิตติกรรมประกาศ

ทีมติดตามและประเมินภายในขอขอบคุณ รศ.ภก.ดร.พุดผิงค์ ลัตยวงศ์ทิพย์ คณบดีคนก่อน อ.ภญ.รุจิลักษณ์ รัตตะรมย์ รวมทั้ง อ.ภก.อิสรา จุมมาลี คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่ได้กรุณาสละเวลาในการให้สัมภาษณ์และการสนับสนุนข้อมูลเอกสาร และขอขอบคุณเป็นพิเศษสำหรับ อ.ภญ.รุจิลักษณ์ รัตตะรมย์ ที่ได้มีส่วนร่วมจัดทำต้นฉบับในส่วน “ลูกไม้หล่นไม่ไกลต้น” รวมทั้งทีมติดตามและประเมินภายในขอขอบคุณ รศ.ภญ.ดร.จิราพร ลีมพานานนท์ ผู้จัดการแผนงานเครือข่ายเภสัชศาสตร์ เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ (คภ.สสส.) ที่ริเริ่มให้มีการถอดบทเรียนและประสบการณ์ครั้งนี้ ตลอดจนการให้ข้อคิดความเห็นที่มีค่าอย่างยิ่งจนกระทั่งงานชิ้นนี้สำเร็จลุล่วง สอดตามเป้าหมายที่วางไว้ทุกประการ

ตลอดระยะเวลา 2 ปีที่ผ่านมา ทีมติดตามและประเมินภายในตระหนักดีถึงความกรุณาของ “ผู้ใหญ่ใจดี” ทุกท่านในคณะกรรมการกำกับทิศทาง เป็นความกรุณาที่บันทึกอยู่ในหัวใจอย่างไม่รู้ลืม จึงขอกราบขอบคุณคณะกรรมการกำกับทิศทาง เครือข่ายเภสัชศาสตร์เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ (คภ.สสส.) เป็นพิเศษมา ณ โอกาสนี้

เครือข่ายเภสัชศาสตร์ เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ (คภ.สสส.) กับยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบเภสัชศาสตร์ศึกษา สู่การสร้างเสริมสุขภาพ

เครือข่ายเภสัชศาสตร์เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพได้ดำเนินงานมา 4 ปี นับตั้งแต่ปี 2547 เป็นต้นมา ในการดำเนินแผนงานระยะแรก (ปี 2547-2549) แผนงานเครือข่ายเภสัชศาสตร์เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ (คภ.สสส.) ได้จัดให้มีการสร้างและพัฒนางานสร้างเสริมสุขภาพของคณะเภสัชศาสตร์ในรูปของ “เครือข่าย” ที่สามารถร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง

จากผลการดำเนินงานในระยะแรก สู่การปรับเข้าสู่โครงการสร้างเสริมสุขภาพในแผนงานระยะที่ 2 (ปี 2550-2553) ซึ่งแผนงานเครือข่ายเภสัชศาสตร์เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ (คภ.สสส.) ได้ปรับตัวอุปประสงค์ของการทำงาน จากเดิมที่มุ่งสร้างเครือข่าย ขยายมาสู่การพัฒนาเครือข่ายเภสัชศาสตร์ให้มีทิศทางและกรอบแนวทางการทำงานที่ชัดเจนมากขึ้น กำหนดเป็นยุทธศาสตร์นำที่ผลักดันและส่งเสริมให้เกิดการหยั่งรากของการสร้างเสริมสุขภาพอย่างยั่งยืน โดยการผนวกแนวคิดดังกล่าวเข้าสู่หลักสูตรเภสัชศาสตร์ กระบวนการเรียนการสอน การฝึกงาน และกิจกรรมเสริมหลักสูตร มุ่งเน้นให้เกิดค่านิยมและวัฒนธรรมใหม่ที่เน้นเรื่อง “สุขภาพดีได้ โดยไม่เสีย” และ “การใช้จ่ายอย่างเหมาะสม” นอกจากนี้ คภ.สสส. ยังสนับสนุนให้เครือข่ายได้เรียนรู้และติดตามให้เท่าทันกับกระแสโลกาภิวัตน์ ระบบการค้าโลกและกลยุทธ์ของบริษัทข้ามชาติอีกด้วย

แม้ว่า ความพยายามในการพัฒนาหลักสูตรและวิธีการจัดการเรียนการสอน ให้มีการเปิดโอกาสให้ นิสิต นักศึกษาเภสัชศาสตร์ได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ด้านการสร้างเสริมสุขภาพ โดยเพิ่มเนื้อหา หรือกิจกรรมด้านการสร้างเสริมสุขภาพในบทเรียน เปิดโอกาสให้นิสิต นักศึกษา ทำงานในชุมชน รวมทั้งสร้างทักษะการสื่อสารให้มากขึ้น ปัญหาสำคัญที่เครือข่ายยังคงพบในการจัดกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพในหลักสูตร มักจะอยู่ที่การขาดความเข้าใจในแนวคิดของการสร้างเสริมสุขภาพ บ้างยังไม่สามารถแปลงแนวคิดการสร้างเสริมสุขภาพเข้าไปในหลักสูตรได้ รวมทั้งไม่มีความมั่นใจว่า รูปธรรมและกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่แทรกด้วยแนวคิดสร้างเสริมสุขภาพควรเป็นอย่างไร

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้เข้าร่วมในเครือข่ายเภสัชศาสตร์ เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ (คภ.สสส.) ตั้งแต่แผนงานระยะแรก (ปี 2547-2549) และเป็นตัวอย่างที่โดดเด่นของสถาบันการศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการบูรณาการหลักสูตร การเรียนการสอนด้วยแนวคิดการสร้างเสริมสุขภาพ สามารถแปลงแนวคิดที่เป็นนามธรรมให้เห็นเป็นกิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาพได้ จนกลายเป็นอัตลักษณ์ที่ได้รับการยอมรับในฐานะเป็น “ต้นแบบ” ของการบูรณาการหลักสูตรด้านการสร้างเสริมสุขภาพให้แก่คณะเภสัชศาสตร์หลายสถาบัน

ในแผนงานระยะที่ 1 โครงการสร้างเสริมสุขภาพคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เริ่มต้นจากการให้ความสำคัญกับการนำรายวิชามาร้อยเรียงเพื่อกำหนดเป้าหมายและกรอบการเรียนรู้ร่วมกัน ปรากฏผลลัพธ์เป็นกิจกรรมในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสามารถดำเนินการได้ครบทุกรายวิชาในแผนงานระยะที่ 2 สำหรับแผนงานระยะที่ 2 (2550-2553) ได้พัฒนาเป็นการบูรณาการข้ามรายวิชาและกลุ่มวิชา ตามลำดับ ส่วนกลไกการขับเคลื่อนมาจากความร่วมมือร่วมใจของคณาจารย์ ตลอดจนความมุ่งมั่นและความเอาใจใส่ของผู้นำที่ต้องการผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพ ภายใต้บริบทและข้อจำกัดด้านงบประมาณ

รูปแบบและกิจกรรมในการประสานแนวคิดสร้างเสริมสุขภาพสู่หลักสูตรที่คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เป็นกระบวนการที่น่าสนใจและน่าเรียนรู้ ซึ่งในที่นี้ขอเรียกว่า “มหาสารคามโมเดล”

ทำความเข้าใจกับบริบทของคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

เดิมเป็นโครงการจัดตั้งคณะเภสัชศาสตร์ที่สังกัดคณะวิทยาศาสตร์ ต่อมา มหาวิทยาลัยได้จัดตั้งคณะเภสัชศาสตร์ขึ้นเป็นคณะโดยไม่มีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งส่วนราชการรองรับ ส่งผลให้กลายเป็นคณะนอกระบบที่ไม่มีงบประมาณแผ่นดินสนับสนุน ทำให้การเข้าร่วมจัดทำชุดโครงการสร้างเสริมสุขภาพร่วมกับเครือข่ายเภสัชศาสตร์ เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ (คท.สสส.) เป็นการแปลงวิกฤตให้เป็นโอกาส เมื่องบประมาณที่ได้รับมาแต่ละปีจากมหาวิทยาลัยมีความจำกัดมาก งบประมาณจาก คท.สสส. จึงถูกนำมาใช้เป็น **“น้ำมันหล่อลื่น”** ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สอดแทรกแนวคิดสร้างเสริมสุขภาพได้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งคณะได้ลงมาผลักดัน และดำเนินงานด้วยตนเอง มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ระยะที่ 1 และที่มงานที่เข้มแข็ง นอกจากนี้ บริบทขององค์กร คือ การมีสถานภาพเป็นคณะที่ค่อนข้างใหม่ บุคลากรค่อนข้างเปิดใจ รับกิจกรรมใหม่ๆ ก็เอื้อให้เกิดการขับเคลื่อนได้มากขึ้นด้วยเช่นกัน นำมาสู่พัฒนาการเรียนการสอนของคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามในปัจจุบันนี้

เจ้เมทิส ของคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ปรัชญา.....

“รอบรู้เรื่องยา นำประชาสร้างสุขภาพ”

วิสัยทัศน์.....

“มุ่งผลิตบัณฑิตที่มีความรอบรู้เรื่องยาและสุขภาพ มีความ
เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรมและมีบทบาทในการ
เปลี่ยนพฤติกรรมของสังคมให้เกิดการใช้ยาอย่างเหมาะสม”

หลักสูตรเวชศาสตร์สร้างเสริมสุขภาพ
 “มหาสารคามโมเดล”
 กว่าจะมีวันนี้ - Flash Back

รศ.ดร.ภก.พุดมพิงศ์ สัตยวงศ์ทิพย์
 คณะบดีผู้จตุรประกาย “มหาสารคามโมเดล”

○ กับคำถามที่ว่า คภ.สสส. เข้ามาสู่ คณะเวชศาสตร์ มมส. ได้อย่างไร

“ที่มาที่ไปเกิดจากเรื่องของเวลาที่เหมาะสม คือในปี 2539 เริ่มมีโครงการจัดตั้งคณะเภสัชศาสตร์และวิทยาศาสตร์สุขภาพ ปี 2542 ได้มีการจัดตั้งคณะเภสัชศาสตร์เป็นหน่วยงานภายใน โดยสภามหาวิทยาลัย เมื่อหันมาถึงปี 2547 ซึ่งเรามีอายุครบ 5 ปี คภ.สสส. ก็เกิดขึ้น มันเป็นการเกิดขึ้นในห้วงจังหวะเวลาที่เหมาะสมอย่างยิ่ง เพราะเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่ สกอ. กำหนดให้เราต้องปรับหลักสูตร ทั้งๆ ที่เรามีทางเลือกที่จะปรับหลักสูตรอย่างไรก็ได้ แต่เราเลือกที่จะปรับหลักสูตรเป็นหลักสูตรสร้างเสริมสุขภาพ”

○ กับคำถามที่ว่า ทำไมต้องเป็นหลักสูตร

“เมื่อเราปรับเรื่อง สสส. เข้ามา เราจะถูกถามกันเสมอว่า แต่ละคณะจะเลือกอะไรเป็น Highlight คณะอื่นๆ อื่นๆ มักจะเลือกเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร แต่เรากลับคิดว่า ถ้าจะยั่งยืน มันต้องปลูกฝังเข้าไปเป็นแนวคิด มันจะได้ขับเคลื่อนไปได้ทั้งคณะ มันต้องใช้ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนการสอน จึงจะบรรลุได้ เมื่อผ่านไปได้ 5 ปี จึงรู้สึกได้ว่าเราคิดไม่ผิดเลย เพราะมันทำให้เราเคลื่อนไปได้พร้อมกันทั้งคณะ ไม่ว่าจะเป็นอาจารย์ บุคลากรและนิสิต เรากำหนดเป็นวาระแห่งคณะ ทุกคนในคณะถูกแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการ สสส. ของคณะ และบูรณาการพันธกิจหลัก ผมเลยประกาศเป็นนโยบายว่า ให้สอนในเรื่องที่วิจัยและบริการวิชาการ ให้วิจัยในเรื่องที่สอนและบริการวิชาการ ให้บริการสังคมในเรื่องที่สอนและวิจัย ทำให้เรื่องที่เราทำเป็นเรื่องเดียวกัน”

○ กับคำถามที่ว่า ตั้งเป้าหมายกับพันธกิจได้อย่างไร.....

“เราเห็นว่าการผลิตเภสัชกรเป็น “นักสร้างเสริมสุขภาพ” เพื่อให้สามารถดูแลสุขภาพของประชาชน ทั้งในกรณีที่ต้องใช้ยาเพื่อให้เกิดความปลอดภัยสูงสุด และส่งเสริมการดูแลสุขภาพในชุมชน เพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพดีได้โดยไม่ใช้ยา โดยอาศัยใช้ยุทธศาสตร์ทั้งสี่ของ คภ.สสส. เป็นกรอบแนวทางในการจัดทำโครงการสร้างเสริมสุขภาพ”

ยุทธศาสตร์นำทั้งสี่ของ คภ.สสส.

1. การพัฒนาเภสัชศาสตร์ศึกษาลู่การสร้างเสริมสุขภาพ
2. การสร้างองค์ความรู้ใหม่และการบูรณาการองค์ความรู้
3. การสร้างค่านิยม “สุขภาพดีโดยไม่ใช้ยา” และ “การใช้ยาอย่างเหมาะสม”
4. การพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายคณะเภสัชศาสตร์เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพและส่งเสริมสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ

○ กับคำถามที่ว่า หลักคิดนี้ ได้มาอย่างไร.....

“เราเรียนรู้จาก Ottawa Charter ที่ว่า ข้อ 1 ต้องกำหนดนโยบาย เราก็คือว่าเราต้องผลิตบัณฑิตเป็นเภสัชกรพันธุ์ใหม่ที่เป็นนักสร้างเสริมสุขภาพ เป็นวาระแห่งคณะ ข้อ 2 พัฒนาทักษะส่วนบุคคล ใน 2 ทักษะที่สำคัญ คือ ทักษะการจัดการเรียนการสอน และทักษะพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพ เช่น ทักษะการปฏิเสธการดื่มสุรา ข้อ 3 ชุมชนเข้มแข็ง คือ การมีส่วนร่วมของคนทั้งคณะในการขับเคลื่อนกิจกรรม ข้อ 4 สิ่งแวดล้อมทั้งทางสังคมและกายภาพ เช่น กิจกรรมห้องปฏิบัติการปลอดภัย ข้อ 5 ปรับเปลี่ยนระบบบริการ เรากำหนด 3 เรื่อง คือ ปรับหลักสูตร การฝึกงาน และร้านยา สสส.”

○ กับคำถามที่ว่า ความสำเร็จของคณะเภสัชศาสตร์ มมส. เกิดจากปัจจัยใด

“ความสำเร็จทุกวันนี้ เกิดจากจังหวะเวลาที่เหมาะสมกับการปรับหลักสูตร และที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ เกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในองค์กร ตั้งแต่อาจารย์ ผู้บริหาร นิสิตและบุคลากร ที่มีส่วนร่วมคิด ร่วมทำความเข้าใจ ร่วมตั้งเป้าหมาย ทำให้เกิดการปรับปรุงเนื้อหาและปรัชญาของหลักสูตร หากจะกล่าวสั้นๆ ก็คงพูดได้ว่า ความสำเร็จของเรา เกิดจากการที่ทุกคนพร้อมใจไปด้วยกัน”

○ กับคำถามที่ว่า ตลอดเวลาที่ผ่านมา พบปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง.....

“อุปสรรคที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องเล็กน้อย สามารถหาทางแก้ไขได้ เช่น การที่เราเป็นคณะใหม่ ในยุคบุกเบิก อาจารย์น้อยทั้งจำนวนและวิทยุฒิ ตอนเริ่มต้นก็ไม่ค่อยแน่ใจว่าควรทำอะไร ก็ค่อยๆ เรียนรู้กันไป นอกจากนี้ คณะของเราอยู่ในระยะฝ่าฟัน ทำให้บุคลากรมีภาระต่างๆ มาก แต่เราก็หาทางออก โดยพยายามบูรณาการงานสร้างเสริมสุขภาพเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมประจำ นอกจากนี้ เรายังสามารถทำงานสร้างเสริมสุขภาพให้อยู่ในรูปของงานวิจัย บริการวิชาการและการเรียนการสอน ซึ่งก็ทำให้อาจารย์ที่ทำงาน ได้ภาระงานด้านต่างๆ อย่างครบถ้วน เหมือนยังกระสุนนัดเดียวได้นกหลายตัว”

บูรณาการ ร้อยเรียงแนวคิดสู่หลักสูตร

เรียนรู้การพัฒนากิจกรรมในหลักสูตรเป็นจุดเด่นและเครื่องมือสำคัญในการบูรณาการแนวคิดสู่หลักสูตร จากจุดเริ่มต้น

- ปี 2547 “**กระบวนการดี มีชัยไปกว่าครึ่ง**” การสัมมนาเพื่อให้ได้กิจกรรมในการจัดการเรียนการสอนที่สอดแทรกแนวคิด สสส. ของแต่ละกลุ่มวิชา โดยมีนโยบายให้ทุกกลุ่มวิชา มีอย่างน้อย 2-3 รายวิชาที่มีกิจกรรม สสส. ผลของความร่วมมือ ผลานใจ ทำให้ได้ 8 รายวิชา 8 กิจกรรม ที่เป็นกิจกรรมในรายวิชาและมีการประเมินผลชัดเจน
- ปี 2548 “**เสริมแรง เสริมกำลังใจจากผู้ใหญ่ ผู้ไปเยือน**” ผลจากการจัดการประชุมสังฆราชของเครือข่าย เป็นกำลังใจและแรงกระตุ้นให้สร้างกิจกรรม สสส. ในหลักสูตรเพิ่มขึ้น เป็น 15 รายวิชา 14 กิจกรรม

- ปี 2549 **“พัฒนาการก้าวกระโดด”** สามารถสอดแทรกกิจกรรมในหลักสูตร ลงได้ครบ 42 รายวิชา แต่มีการบูรณาการ ทำให้กิจกรรมลดลง เหลือเพียง 21 กิจกรรม ครอบคลุมทั้งรายวิชาทั้งในกลุ่มวิทยาศาสตร์ทางเภสัชศาสตร์ กลุ่มเภสัชกรรมคลินิกและวิจัย และกลุ่มเภสัชศาสตร์สังคม นิสิตสามารถเรียนรู้ ผ่านกิจกรรมในหลักสูตรร่วมกันได้ ในการจัดกิจกรรมหนึ่งๆ บูรณาการ หลายมิติ นิสิตจึงได้คะแนนจากหลายรายวิชา ภาระงานของนิสิตและอาจารย์ จึงลดลง รวมทั้ง เมื่อเรียนจบแต่ละกลุ่มวิชา นิสิตยังสามารถผลิตสื่อความรู้ ด้านการสร้างเสริมสุขภาพ ออกเผยแพร่ เช่น โปสเตอร์ แผ่นพับ เป็นต้น
- ปี 2550 **“สร้าง Theme จัดระบบ”** เกิดการร้อยเรียงรายวิชา ผลผสมผสาน แนวคิดการดูแลสุขภาพด้วยความรัก เริ่มจาก รักตัวเอง รักคนที่เรารัก (ครอบครัว เพื่อน) รักสิ่งแวดล้อม และรักคนอื่น (ผู้ป่วย ผู้มารับบริการ) ใน ทุกรายวิชาทั้งหมด 42 รายวิชา กิจกรรมปรับเป็น 15 กิจกรรม ที่บูรณาการ หลายมิติมากขึ้น จัดกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและภาระงานลดลง
- ปี 2551 **“บูรณาการขั้นเทพ”** มองทะลุ เชื่อมโยงพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัย บูรณาการข้ามรายวิชา ข้ามกลุ่มวิชา ข้ามโครงการ (สสส.) แทรกในกิจกรรม คณะ/กิจกรรมนิสิต พัฒนาการไม่มีที่สิ้นสุด

ตัวอย่างของการจัดกิจกรรมในแต่ละกลุ่มวิชา

- กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์ทางเภสัชศาสตร์ ได้แก่
 - **Lab สีเขียว** สำหรับนิสิตชั้นปี 2 เพื่อรองรับรายวิชา จุลชีววิทยาและปรสิตวิทยาคลินิก การผลิตและการประกันคุณภาพ และเภสัชภัณฑ์ 1 โดยการแบ่งนิสิตเป็นกลุ่มละ 5 คน ค้นคว้าข้อมูลเรื่อง เทคนิคปฏิบัติการทดลองที่ถูกต้องและปลอดภัย จัดทำเป็นโปสเตอร์หรือสื่อ แล้วนำไปติดในห้องปฏิบัติการ/ใช้เป็นข้อปฏิบัติ
 - **รู้จักเรื่อง OTOP** สำหรับนิสิตชั้นปี 3 เพื่อรองรับรายวิชา การวิเคราะห์ด้วยเครื่องมือและการตั้งตำรับยา 2 โดยการแบ่งนิสิตเป็นกลุ่มละ 5 คน ค้นคว้าข้อมูล และหาผลิตภัณฑ์ OTOP จากท้องถิ่นมาวิเคราะห์สูตรตำรับและหาวิธีการตรวจวิเคราะห์คุณภาพ แล้วนำเสนอในชั้นเรียน
 - **สุขภาพดีวิถีธรรมชาติ** เพื่อรองรับรายวิชาเภสัชพฤกษศาสตร์และเภสัชเวทและวิชาเภสัชกรรมแผนไทย โดยการแบ่งนิสิตเป็นกลุ่ม จัดทำกิจกรรมด้วย concept สุขภาพดีวิถีธรรมชาติ ในงานวันสถาปนาวิชาชีพเภสัชกรรม
 - **สบายใจไร้พิษ** สำหรับนิสิตชั้นปี 4 เพื่อรองรับรายวิชา จุลชีววิทยาเชิงเภสัชศาสตร์เคมีทางยา เภสัชอุตสาหกรรม โดยนิสิตได้เรียนรู้ทักษะในการตรวจวิเคราะห์เชื้อปนเปื้อน และ steroids, NSAIDs ในยาลูกกลอน สร้างความตระหนักถึงการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ และนิสิตได้มีส่วนร่วมในการเผยแพร่ผลงานให้ประชาชนผ่านทางโปสเตอร์ และจัดนิทรรศการในวันสถาปนาวิชาชีพเภสัชกรรม
 - **การเรียนรู้ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุในการดำรงชีวิต** เพื่อรองรับรายวิชาการแพทย์แบบผสมผสานและการดูแลสุขภาพทางเลือก ให้นิสิตไปสัมภาษณ์วิธีการดำรงชีวิตและเรียนรู้ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุในพื้นที่ห่างไกล

- กลุ่มวิชาเภสัชกรรมคลินิกและวิจัย ได้แก่

- **สุขภาพดีเริ่มที่บ้าน** สำหรับนิสิตชั้นปี 3 เพื่อรองรับรายวิชา พยาธิสรีรวิทยา และเภสัชวิทยา 1 ให้นิสิตเลือกศึกษาปัญหาสุขภาพ/ปัจจัยเสี่ยงของคนในครอบครัว แล้วนำมาเขียนเป็น diary และวิเคราะห์เป็น flow chart แสดงกลไกการเกิดโรค กลไกการออกฤทธิ์ของยา และความรู้เรื่องการแพทย์ทางเลือก (alternative health care) เพื่อกลับไปใช้ดูแลคนในครอบครัว
- **ครอบครัวหรรษาอบรู้เรื่องยาและสารพิษ** สำหรับนิสิตชั้นปี 3 เพื่อรองรับรายวิชาเภสัชวิทยา 2 และ พิษวิทยา โดยการแจ่งข่าวและนำเสนอสื่อที่เกี่ยวกับสารพิษให้นิสิตทราบจากภาพเหตุการณ์ แล้วมอบหมายให้นิสิตค้นคว้าเพิ่มเติมและจัดทำเป็นสื่อแผ่นพับออกเผยแพร่
- **เพื่อนกันร่วมสร้างสรรค์สุขภาพดี** สำหรับนิสิตชั้นปี 4 เพื่อรองรับรายวิชาเภสัชกรรมการจ่ายยา และ เภสัชกรรมบำบัด 1 เน้นให้นิสิตจัดกิจกรรมชักชวนคนที่บ้านหรือเพื่อนนิสิตคณะอื่นให้เลิกสูบบุหรี่
- **ดูแลสุขภาพแต่คนที่คุณรัก** สำหรับนิสิตชั้นปี 4 เพื่อรองรับรายวิชาการรักษาโรคที่พบบ่อย เภสัชกรรมบำบัด 2 การให้บริการเภสัชสนเทศ งานวิจัยทางเภสัชกรรมร่วมสมัย โภชนบำบัดสำหรับเภสัชศาสตร์ การจ่ายผลิตภัณฑ์ปราศจากเชื้อ ให้นิสิตอภิปรายผลของการรณรงค์เลิกสูบบุหรี่ และนำเสนอแบบโปสเตอร์ และเรียนรู้ผ่านกรณีศึกษาบนหอผู้ป่วยมะเร็ง และร้านยา ให้บริการและสืบค้นข้อมูลเภสัชสนเทศแก่ผู้ป่วยและผู้มารับบริการที่ร้านยา ฝึกทักษะในการตรวจคัดกรองโรคและการส่งเสริมการดูแลสุขภาพในโรคเรื้อรัง เช่น ความดันโลหิตสูง เบาหวาน ภาวะอ้วน แผลในกระเพาะอาหาร

- **Activity Based Learning Method** (บูรณาการ 5 รายวิชา-Rotation) สำหรับนิสิตชั้นปี 5 เพื่อรองรับรายวิชาในกลุ่มเภสัชกรรมคลินิกและวิจัย และกลุ่มวิชาเภสัชศาสตร์สังคม ซึ่งได้แก่ Introduction to clinical pharmacy, Introduction to research methodology, Pharmacokinetics and pharmacodynamics, Post marketing surveillance, Pharmacoepidemiology and Pharmacoconomics สำหรับกิจกรรม แบ่งเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่ Externship program, Debate, Journal club และ Projects สำหรับ Externship program เน้นฝึกการให้การศึกษา เป็นกลุ่ม กับการให้คำปรึกษารายบุคคล และการตรวจคัดกรองโรค ส่วน Debate หมายถึง การสร้างเวทีเพื่อเพิ่มทักษะในการอภิปรายเชิงวิชาการ และตามให้ทันกับข้อมูลที่ทันสมัย ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ใน externship program โดยการแบ่งนิสิตเป็นกลุ่มฝ่ายเสนอ ฝ่ายค้าน เพื่อถกเถียงทางวิชาการ ส่วนกิจกรรม Journal club เป็นการนำเอางานที่ตีพิมพ์เชิงวิชาการมาถกกัน โดยเล่นอยู่ที่โรงพยาบาลมหาสารคาม

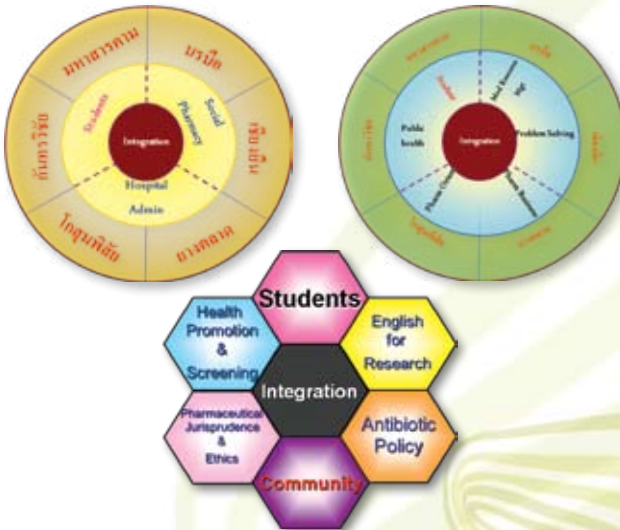
- **ห้องอัคริรักษ์สุขภาพ** สำหรับนิสิตชั้นปี 5 เพื่อรองรับรายวิชาเภสัชกรรมชุมชน และการปฐมพยาบาลเบื้องต้น ให้นิสิตจัดกิจกรรมในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาอย่างละแห่ง โดยได้สร้างกิจกรรมคัดกรองเบาหวานให้กับผู้ปกครอง รวมถึงการให้คำปรึกษาเรื่องยาชุด ยาเร่ที่ขายในชุมชน การสอนลูกศึกษา สอนแปรงฟันแก่เด็กประถมศึกษา การเปิดวิดิทัศน์เรื่องอุบัติเหตุ และร่วมกับเด็กมัธยมเพื่อวางมาตรการป้องกันอุบัติเหตุจากการไม่สวมหมวกกันน็อค รมรงค์ผ่านสื่อวิทยุ การติดป้ายเตือน และมีการมอบเสื้อทีม “คนหัวแข็ง” ให้กับแกนนำนักเรียน เป็นต้น
- กลุ่มวิชาเภสัชศาสตร์สังคม ได้แก่
 - **SAP ลู่วัฒนธรรมร่วมกันภาค 1** สำหรับนิสิตชั้นปี 2 เพื่อรองรับรายวิชาเภสัชศาสตร์สังคม และสำหรับปี 3 การบริหารโรงพยาบาล โดยให้นิสิตชั้นปี 2 สรุปรายข้อมูลทั่วไป และปัญหาสุขภาพของชุมชน 6 แห่งในจังหวัดมหาสารคามและกาฬสินธุ์ พบว่านิสิตปี 2 ได้เรียนรู้และสัมผัสกับปัญหาที่เกิดขึ้นจริง พร้อมฝึกให้คำแนะนำในการส่งเสริมสุขภาพ สำหรับนิสิตชั้นปี 3 ให้นิสิตสัมภาษณ์บุคลากรในโรงพยาบาลชุมชนในพื้นที่เดียวกับที่นิสิตปี 2 ไปสำรวจ เพื่อศึกษาระบบการบริหารและงานส่งเสริมสุขภาพของกลุ่มงานเภสัชกรรมและกลุ่มงานสร้างเสริมสุขภาพแล้วฝึกวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างนโยบายการสร้างเสริมสุขภาพของแต่ละโรงพยาบาล ว่ามีความสอดคล้องกับปัญหาสุขภาพของชาวบ้านในเขตพื้นที่รับผิดชอบหรือไม่ และมีการเก็บข้อมูลไว้สำหรับวิเคราะห์ SWOT ในภาคการศึกษาต่อไป

ป้าท้าวให้เข้าใจดี

บ้านปากยาม
ต.บ้านเช่า อ.ศรีสงคราม จ.นครพนม

- SAP สู่สันต์ร่วมกันภาค 2** สำหรับนิสิตชั้นปี 1-4 โดยนิสิตปี 1 ได้ร่วมเรียนรู้กับนิสิตปี 2 ผ่านรายวิชาเภสัชศาสตร์สหเทศ โดยการทำกิจกรรมในงานกาชาดของจังหวัด ส่วนนิสิตปี 2 ภาคนี้เป็นการเรียนรู้เรื่องการสาธารณสุขมูลฐานในชุมชน การปรับปรุงตู้ยาสามัญประจำหมู่บ้าน การทำกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพโดยเน้นการให้ความรู้เรื่องสุขภาพ การปรับปรุงภูมิทัศน์ของแต่ละหมู่บ้านโดยเฉพาะเรื่องการจัดขยะ ส่วนนิสิตปี 3 นำข้อมูลที่ได้มาทำ SWOT การใช้ทรัพยากรทางการแพทย์ของโรงพยาบาล เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ วิเคราะห์นโยบายการสร้างเสริมสุขภาพของแต่ละโรงพยาบาล และดำเนินกิจกรรมที่จะช่วยเสริมความเข้มแข็งให้แก่นโยบาย สำหรับนิสิตปี 4 ได้นำทฤษฎีการวางแผนธุรกิจและการตลาดมาใช้ในทางปฏิบัติและเกิดประสบการณ์ตรงผ่านรายวิชา การจัดการเภสัชธุรกิจเบื้องต้น โดยสามารถบูรณาการแนวคิดสร้างเสริมสุขภาพในการวางแผนธุรกิจเพื่อชุมชน
- SAP สู่สันต์ร่วมกันภาคจบ-บัณฑิตกรวนให้เข้าใจดิน** สำหรับนิสิตชั้นปี 5 ซึ่งมีการประยุกต์ความรู้ทุกกลุ่มวิชาทั้งเภสัชกรรมคลินิก เภสัชวิทยาศาสตร์ และเภสัชศาสตร์สังคม เพื่อการทำงานร่วมกับชุมชน

ตัวอย่างหนึ่งการบูรณาการขั้นเทพ

“jungmoolungpa pahahom” เป็นการบูรณาการ ในวิชาบริหารเภสัชกิจ เภสัชกรรม บำบัด 1 เภสัชวิทยา 1 และวิชานูรณาการทางเภสัชศาสตร์ 1 โดยมอบภารกิจ 2 อย่างให้นิสิตชั้นปีที่ 3 คือ

1. การคัดเลือกรายชื่อผู้ป่วยที่ลงทะเบียนใน PCU แล้วออกไปติดตาม (Home health care) ในนามของคณะเภสัชศาสตร์ร่วมกับร้านยามหาวิทยาลัย เป็นการบูรณาการกับงานบริการวิชาการของร้านยา
2. การคัดกรองผู้ป่วยที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคเรื้อรัง โดยการjungmoolungpa pahahom เป็นช่วยคัดกรองผู้ป่วยให้กับ PCU ภายใต้ข้อตกลงร่วมกันของโครงการเชื่อมโยงร้านยาเข้าสู่ระบบประกันสุขภาพของ สปสช. ที่ทำร่วมกันระหว่างโรงพยาบาลมหาสารคาม สสจ. ร้านยามหาวิทยาลัย และ PCU เป็นการบูรณาการกับโครงการนอกเครือข่าย คภ.สสส. และยังสามรถทำเป็นงานวิจัยร่วมอีกด้วย

เรื่องเล่าจากใจ ของ อ.ภญ.รุจิลักษณ์ รัตตะธรรมย์
กลไกสำคัญในการขับเคลื่อน “มหาสารคามโมเดล”

ลูกไม้หล่นไม่ไกลต้น

และแล้วฤดูเรื่องเล่าก็เวียนมาถึงอีกจนได้ แฮ่...หนักใจ (อีกแล้ว) เพราะนึกไม่ออกว่าจะเขียนอย่างไรให้แตกต่างจากที่เคยเขียนมา กับทริยการทำงานสร้างเสริมสุขภาพของคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยเฉพาะการสอดแทรกแนวคิดสร้างเสริมสุขภาพเข้าสู่หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเนี้ย เขียนมาสี่ปีแล้ว ตอนนั้นก็เลยหมดมุขค่ะ หลังจาก นั่งมองฟ้า มองโน่นมองนี่อยู่หลายวัน วันหนึ่ง มีฝนกระหน่ำ ลมกระโชกแรง เห็นต้นไม้ใหญ่ยืนต้านทานแรงลมอยู่กลางพายุฝน ก็เกิดบึ้งโอบเดียว เมื่อนึกถึงกิจกรรมในโครงการ สสส. กิจกรรมหนึ่งของปี 2550 ที่บุคลากรสายสนับสนุนเป็นผู้ริเริ่มให้อาจารย์และบุคลากรทุกคนปลูกต้นไม้ประจำชีวิต หลังจากที่นิสิตทุกคนในคณะมีต้นไม้ประจำชีวิตและต้นไม้สายรหัสของตัวเองมาตั้งแต่โครงการ สสส. ปี 2548

วันนี้ต้นไม้ของนิสิตให้ร่มเงารอบคณะ แอบไปดูต้นไม้ของบุคลากรที่ปลูกในกระถางหน้าคณะ ออกดอกชูช่อเป็นหน้าเป็นตา แอบไปดูต้นไม้ของอาจารย์บ้างเอื้อ...หลายท่านคงนึกออกว่าต้นไม้ของอาจารย์จะมีสภาพอย่างไร แหม..ก็เราปลูกที่ชั้น 3 หน้าห้องพักอาจารย์ แดดก็น้อย ลมก็แรง ต้นไม้ก็เลยไม่ค่อยงามนะค่ะ (ไม่ได้แก้ตัว...จริง ๆ นะ) บางต้นก็กลายเป็นพันธุ์ คือปลูกบานบุรี แต่ตอนนี้ในกระถางกลายเป็นดงผักกระสัง (เป็นวัชพืชชนิดหนึ่ง) บางกระถางก็ปลูกสนามหู่ (แพรง)

แถมเพื่อความสวยงาม แต่กระนั้นหลายกระถางก็ออกดอกสวยงาม บางกระถางที่ต้นเดิมจากไป ก็มีการเอาต้นไม้ใหม่มาปลูกแทน ก็ได้ชื่อว่าต้นไม้ประจำชีวิต ใครจะทอดทิ้งได้ลงคอ ที่สำคัญเราติดชื่อคนปลูกไว้ที่กระถาง ของใครเลี้ยงไม่รอด ก็ได้รับรู้กันทั้งคณะล่ะค่ะ บางครั้งเราก็แอบเฝ้าท์กันว่า ต้นไม้ทำนายชีวิตของเจ้าของ ในช่วงเวลานั้น อาจารย์ท่านไหนกำลังมีความสุข ต้นไม้ก็ออกดอกสะพรั่ง อาจารย์ท่านไหนกำลังเหงาเศร้า ใบไม้ก็ร่วง

กิจกรรมนี้จึงทำให้คนในคณะได้ทั้งความสดชื่น ความตั้งใจ (ดูแลต้นไม้) ความเอื้ออาทร (รดน้ำต้นไม้ให้คนอื่น) และความสัมพันธ์ (เวลารวมกลุ่มชี้ชวนชมต้นไม้ ตอนบ่ายๆ พร้อมเฝ้าท์ถึงเจ้าของ) เรื่องต้นไม้ก็เลยกลายมาเป็นแรงบันดาลใจ เพราะงานสร้างเสริมสุขภาพของคณะเภสัชฯ มหาสารคาม ก็เหมือนกับการปลูกต้นไม้ประจำชีวิต จะดูแลอย่างไรให้ต้นไม้สร้างเสริมสุขภาพของเราเจริญเติบโต แข็งแรง ด้านทานแรงลมและพายุฝนได้อย่างปลอดภัย เราเลยถอดบทเรียน เป็นกลยุทธ์ในการปลูกต้นไม้ให้อยู่รอดและงอกงาม ตามมาอ่านกันเลยค่า

ผู้บริหารและนโยบาย - เพาะเมล็ดพันธุ์ต้นไม้มงสู่ดิน

จากนโยบายสร้างนำซ่อม ที่กลายเป็นเทรนด์ของวิชาชีพด้านสุขภาพ ส่งผ่านมาจาก คท.สสส. สู่คณะเภสัชศาสตร์ทุกสถาบัน เมื่อเภสัชฯ มมส. รับแนวคิดและเกิดโครงการสร้างเสริมสุขภาพในคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามขึ้นในปี 2547 ผู้บริหาร โดยเฉพาะอาจารย์ตุ๊กแก (รศ.ดร.พุดผิงค์ สัตยวงศ์ทิพย์) คณบดีในขณะนั้น ได้รับเป็นประธานโครงการด้วยตนเอง และเป็นส่วนสำคัญในการสนับสนุนนโยบาย และผลักดันให้คณะฯ เกิดวัฒนธรรมองค์กรสร้างเสริมสุขภาพ ประกาศให้เรื่อง สสส. เป็นวาระสำคัญแห่งคณะ กำหนดให้ทุกคนมาร่วมเป็นคณะกรรมการ และกำหนดให้ทุกคนต้องเข้าร่วมงาน สสส. โดยเฉพาะการประชุมทำแผนและการประชุมสรุปผล เรียกว่าเป็นทั้งคณบดี ประธานโครงการ วิทยากร Modulator ผู้รับผิดชอบโครงการ ผู้ร่วมกิจกรรม คนทำรายงาน ไปจนถึงคนทำบัญชีเลยทีเดียว และผู้บริหารชุดต่อมา นำทีมโดย ผศ.ดร.จันทร์ทิพย์ กาญจนศิลป์ คณบดีคนปัจจุบัน ก็ได้สานต่อนโยบาย สสส. ให้ยั่งยืน ดังนั้น ผู้บริหารและนโยบายจึงเป็นกลไกสำคัญในก้าวแรกของงานสร้างเสริมสุขภาพเภสัชฯ มมส. เพราะผู้บริหารก็เปรียบเสมือนผู้ที่รับเมล็ดพันธุ์สร้างเสริมสุขภาพเพื่อเพาะลงสู่องค์กรนั่นเอง

ปลูกฝังแนวคิดด้วยความสม่ำเสมอของ กิจกรรม - วนน้ำ พรวนดิน

เมื่อมีนโยบายแล้ว ก็ต้องมีการปฏิบัติ เพื่อให้นโยบายนั้นเกิดผลลัพธ์ที่มองเห็น เป็นรูปธรรม คณะฯ จึงมีกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพตลอดปี ถ้าจะถามว่ามีกิจกรรม ยังไม่เคยนับเลยคะ รู้แต่ว่าเยอะมาก..... (ไม่มีเดือนไหนไม่มีกิจกรรม) สองปีแรก ของโครงการ สสส. จึงมีเสียงบ่นอึดๆ ออกๆ จากทุกฝ่าย โดยเฉพาะนิสิตที่ต้อง ทำกิจกรรม สสส. ในรายวิชา (ปี 2547-8 รายวิชา 8 กิจกรรม, ปี 2548-15 รายวิชา 14 กิจกรรม) และยังมีกิจกรรมเสริมหลักสูตรจากทั้งสโมสรนิสิต และชมรมต่างๆ ซึ่งในปีต่อๆ มา เราก็ได้ปรับปรุงกลยุทธ์ในการทำกิจกรรม สสส. เพื่อลดภาระ ของทุกฝ่ายลง แต่ยังคงความสม่ำเสมอของกิจกรรมไว้ได้เช่นเดิม (ติดตามในหัวข้อ ถัดไปคะ) การมีกิจกรรม สสส. อย่างสม่ำเสมอ เป็นกลยุทธ์ทางอ้อม ที่ช่วยในการปลูกฝัง แนวคิด สสส. ให้คนในคณะฯ เราขอนิยามว่า **“ย้ำคิดย้ำทำเรื่อง สสส.”** เปรียบ ไปแล้วก็เหมือนต้นไม้ที่ต้องการการรดน้ำ พรวนดิน ยิ่งเป็นต้นไม้ที่เพิ่งปลูก ก็ยิ่งต้อง ดูแลสม่ำเสมอ กว่าที่จะเติบโตแข็งแรง ถ้าปล่อยให้ 1 เดือน คงหมดหวัง ได้ชื่นชมผลงานแน่ๆ ค่ะ

สร้างการมีส่วนร่วมของคนในองค์กรผ่านพันธกิจ - ต้นไม้ประจำชีวิตเติบโต

นโยบายดี ปฏิบัติได้ ก็จะได้ประสบความสำเร็จเสมอไป อาจจะเป็นก่อนๆ (ตอนในภาษาอีสานหมายถึงขึ้น) แต่จะอย่างไรให้ประสบความสำเร็จในการปลูกฝังแนวคิดทั้งองค์กร เราจึงสร้างกลยุทธ์เพื่อให้ทุกคนในองค์กรมีส่วนร่วม โดยการบูรณาการงานสร้างเสริมสุขภาพเข้าสู่พันธกิจหลักของสถาบันการศึกษา ซึ่งทุกคนในองค์กรต้องเกี่ยวข้องแน่นอน (และยิ่งไปผนวกกับภาระงานหรือการพิจารณาความดีความชอบ จะยิ่งทำให้กลยุทธ์นี้ขลังเข้าไปใหญ่) นั่นคือ งานสอน งานวิจัย งานบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งกลยุทธ์นี้ นำเสนอผ่านเรื่องราวของรถยนต์ 4 ล้อสร้างเสริมสุขภาพนั่นเองค่ะ แต่อาจมีความแตกต่างออกไปเล็กน้อย เพราะล้อรถของเราประกอบด้วย

- ล้อหน้าขวาพาสร้างแนวคิด (กิจกรรมมากกว่าครึ่ง ผสมผสานการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม)
- ล้อหน้าซ้ายสอดแทรกในรายวิชา (การจัดการเรียนการสอน สสส.)
- ล้อหลังขวาดันหาประสบการณ์วิชาชีพ (งานบริการวิชาการ ผ่านร้านยาโรงพยาบาล และชุมชน)
- ล้อหลังซ้าย ใดอะไรจากการเป็นนักกิจกรรม (กิจกรรม สสส. ที่นิสิตได้คิดเองทำเอง)

วถยนต์สร้างสุขภาพ

โดยทั้ง 4 ล้อ 4 เรื่อง ถูกออกแบบให้มีความเชื่อมต่อกัน เช่น นิสิต ปี 5 เทอม 1 มีการบูรณาการ 5 รายวิชาเกิดเป็น 1 กิจกรรม ให้นิสิตออกไปทำกิจกรรม คัดกรองในชุมชน ร่วมกับร้านยามหาวิทยาลัยและ PCU นิสิตได้ฝึกประสบการณ์ วิชาชีพ+คะแนนในทั้ง 5 รายวิชา คณะได้ผลงานในงานบริการวิชาการ และมีการวัดผลกิจกรรมโดยออกแบบการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ ทำให้เราได้ผลงานวิจัยมาอีก 1 ชิ้น เรียกว่ายิงกระสุนนัดเดียวได้นก 3 ตัว แถมยังได้ลดภาระงานของทั้งอาจารย์และนิสิตลง และถ้าท่านใดได้ทำงานเกี่ยวกับตัวชีวิต (ประกันคุณภาพ, กพร.) จะทราบว่ากิจกรรมที่เกิดจากการผนวกพันธกิจ 3 ด้านขึ้นไป จะทำให้ได้แต้มสูงสุด งานนี้เลยกลายเป็นยิงกระสุนนัดเดียวได้นกมาทั้งฝูง เพราะคณะมีสโลแกนในการทำงานของอาจารย์ว่า “ทำวิจัยในสิ่งที่สอนและงานบริการวิชาการที่ทำ สอนโดยใช้ประสบการณ์จากงานบริการวิชาการและงานวิจัยที่ทำ บริการวิชาการโดยใช้ความรู้จากสิ่งที่สอนและงานวิจัยที่ได้” เมื่อทุกพันธกิจถูกล้อมรวมเข้าด้วยกันโดยมีแนวคิด สสส. เป็นแกน ทุกกิจกรรมในคณะเภสัชฯ มมส. จึงมีเรื่อง สสส. เป็นส่วนหนึ่งเสมอ ไม่ว่าจะกิจกรรมนั้นจะได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก สสส. หรือไม่ก็ตาม กลยุทธ์นี้นับเป็นปฎิยุทธมาติขั้นดี ที่ช่วยให้ต้นไม้อสร้างเสริมสุขภาพของ มมส. ต้นนี้เติบโต

เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ - แลกยอกจากกิ่งสู่ใบ

ถึงตอนนี้ ต้นไม้ประจำชีวิตหลายต้นก็เริ่มงอกงาม แต่บางต้นอาจยังแคระแกร็น ดังนั้น เพื่อให้ทุกต้นเติบโตแตกยอดไปพร้อมกัน เราจึงต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เคล็ดลับในการดูแล เช่นเดียวกับการทำกิจกรรม สสส. ไม่ว่าจะในรายวิชาหรือ กิจกรรมอื่นๆ เรามีเวทีเพื่อให้คนในคณะฯ ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวคิด ประสบการณ์ ในการทำกิจกรรม สสส. ระหว่างอาจารย์ นิสิต และบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเก็บเกี่ยว best practice จุดประกายความคิด รับฟังเสียงสะท้อนซึ่งกันและกัน และพยายามให้มีผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอกมาร่วมให้ข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุง กิจกรรม สสส. ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เช่น กิจกรรม research lunch ทุกเที่ยง วันพุธ เวทีเด่นของคณะ ที่ทำให้เราได้เจอหน้า พูดคุยกับเพื่อนร่วมงานทุกอาทิตย์ จนได้รางวัลกิจกรรม KM ดีเด่นอันดับ 2 ของมหาวิทยาลัย หรือการสัมมนา การจัดการเรียนการสอน สสส. ที่คณะกำหนดให้เป็น 1 ใน 4 กิจกรรมที่อาจารย์ และบุคลากรทุกคน “ต้อง” เข้าร่วม (ไม่จั้นโดนตัดแต้มเวลาพิจารณาความดี ความชอบ) เวทีนี้ยังช่วยในการปรับกระบวนการที่ตนเองอาจารย์, บุคลากรใหม่ ที่อาจ ยังงงงวยกับเรื่อง สสส. และทำให้นิสิตได้มีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน การจัดการเรียนการสอน เพื่อให้กิจกรรมบูรณาการที่เกิดขึ้น เป็น Student center อย่างแท้จริง

สร้างความตระหนักให้ยั่งยืน - หยั่งราก ลึกลง มั่นคง แข็งแรง

เมื่อนำทุกกลยุทธ์มาผนึกกำลังกัน ก็ทำให้เรื่องสร้างเสริมสุขภาพแทรกซึมอยู่ทุกที่ในองค์กร แทรกซึมอยู่ทุกงานที่เราทำ แทรกกันไป แทรกกันมา จนเป็นเนื้อเดียว กลายเป็นเรื่องในชีวิตประจำวัน จะคิด จะทำอะไร ก็ต้องสร้างเสริมสุขภาพไว้ก่อน เช่น อตุ๊กแก เคยให้ข้อคิดกับพวกเราว่า “เราเป็นคณะสร้างเสริมสุขภาพ ไม่สมควรตี๋มเครื่องตี๋มแอลกอฮอล์ เพราะฉะนั้น คนคณะเภสัชฯ ไม่ควรเป็นคนเริ่มชวนคนอื่นไปตี๋ม แต่ถ้าคนคณะฯ อื่นมาชวน ให้เราหนึ่งคิดซั๊ก 5 นาที แล้วค่อยตอบไปว่า ...ตกลง...” ทำเอาพวกเราขำก๊ี้้ง เพราะถ้าตอบตกลงในทันที แสดงว่าเราไม่มีความตระหนักเรื่องสร้างเสริมสุขภาพอยู่เลย ต้องหนึ่งคิดนิตหนึ่ง แล้วค่อยตอบตกลง (งานสังคม อนุโลมได้ แต่ตี๋มแค่ นิตหนอยทำนองนั้น) ในวันที่เราเป็นคณะ สสส. มาครบ 5 ปี “ความตระหนัก” จึงเป็นปัจจัยอันดับ 2 ที่คนในคณะโหวตให้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำงานสร้างเสริมสุขภาพประสบความสำเร็จ จากความตระหนัก (ที่มากพอ) นำไปสู่การปรับเปลี่ยนแนวคิด ทศนคติ พฤติกรรมของตัวเราเอง เหมือนต้นไม้ที่หยั่งรากลึกลงในดิน มั่นคง แข็งแรง พร้อมจะต้านทานกระแสพายุยุคโลกาภิวัตน์ในทุกเมื่อ

วัฒนธรรมมองคักรวมใจ - ดอกไม้ผลิบาน

หลายท่านอาจสงสัยว่าแล้วปัจจัยอันดับ 1 คืออะไร ที่คนในคณะฯ โหวตให้คือ “ความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจ” ค่ะ ซึ่งปัจจัยข้อนี้ อาจขึ้นกับธรรมชาติหรือที่เราชอบเรียกแบบหรรหว่า บริบทของแต่ละสถาบัน แต่สำหรับมหาสารคามแล้ว เราเชื่อว่า นอกเหนือจากความร่วมมือร่วมใจแล้ว ต้องผนวกด้วยการที่เราทุกคนตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องสร้างเสริมสุขภาพ เมื่อธารน้ำร้อยสายไหลมารวมกัน ก็เกิดเป็นแม่น้ำใหญ่ได้ เหมือนเราปลูกต้นไม้หลายกระถาง ถ้าออกดอกเป็นบางต้น ก็คงดูหรือดมแหริ่ม แต่ถ้าทุกต้นพร้อมใจกันออกดอก ก็มากพอจะทำให้กลายเป็นสวนดอกไม้ มากพอจะก่อให้เกิดกระแสวัฒนธรรมองค์กรสร้างเสริมสุขภาพขึ้น ดังนั้น หากคนในองค์กรมีแนวคิด มีเป้าหมายเดียวกันแล้ว จะก็กิจกรรม ก็รายวิชาการจัดการเรียนการสอน หลักสูตร และทุกเรื่องที่เราอยากทำให้เป็นเรื่องสร้างเสริมสุขภาพก็จะไม่ใช่เรื่องยากอีกต่อไป ความสัมพันธ์ในองค์กรที่ก่อเกิดเป็นวัฒนธรรมมองคักรวมใจ จึงเป็นแรงผลักดันให้ต้นไม้ของเราผลิดอกบานสะพรั่ง เป็นสวนดอกไม้ให้ใครๆ ได้ชื่นชมในวันนี้

ส่งเภสัชกรเลือดใหม่ให้ชุมชน - ปลูกไม้หล่นไม่ไกลต้น ...มุ่งรับใช้ปวงชนบนแผ่นดิน

วันนี้ ต้นไม้สร้างเสริมสุขภาพของคณะฯ แม้แกร่งยืนหยัดเป็นร่มเงาให้นิสิต อาจารย์ บุคลากร รวมไปถึงชุมชนใกล้เคียงได้พักพิงและชื่นชม แต่เราหวังไกลไปกว่านั้น ว่าบัณฑิตเภสัชศาสตร์ มมส. จะเป็นลูกไม้ที่ทิ้งเมล็ดลงสู่ผืนดินแล้ว จะหยั่งราก เติบโต เป็นต้นไม้สร้างเสริมสุขภาพให้ร่มเงาแก่ประชาชนต่อไป เป็นลูกไม้...ที่ไม่ว่าจะหล่นไกลหรือไกลต้น ก็จะเป็นต้นไม้ที่รักษาคุณสมบัติจากต้นเดิม เป็นเภสัชกรเลือดใหม่ที่พร้อมจะสืบสานปณิธาน “รอบรู้เรื่องยา นำประชาชนสร้างสุขภาพ” สืบไป

“จากวันที่แตกใบ จนเติบโตใหญ่แผ่กิ่งก้าน
ข้อมะกอกจะผลิบาน สืบสานศาสตร์กรรม”

ส่งศาสตร์เลือดใหม่ให้ชุมชน = ลูกไม้หล่นไม่ไกลต้น...มุ่งรับใช้ปวงชนบนแผ่นดิน

เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ = แดกยอดจากกิ่งสุใบ

สร้างความมีส่วนร่วมของคนในองค์กร
ผ่านพันธกิจ = ต้นไม้ประจำชีวิตเติบโต

ปลูกฝังแนวคิดด้วยความสม่ำเสมอ
ของกิจกรรม = รดน้ำ พรวนดิน

วัฒนธรรมองค์กรรวมใจ
= ดอกไม้ผลิบาน

ผู้บริหารและนโยบาย = เเพาะเมล็ดพันธุ์ต้นไม้ลงสู่ดิน

สร้างความตระหนักยั่งยืน
= หยั่งรากลึกลง มั่นคง แข็งแรง

FAQs คำถาม “หลุมดำ” จากเครือข่าย

ทำอย่างไร คนในคณะจึงจะมีส่วนร่วม เพราะมหาสารคาม เป็นคณะเล็กจึงมีส่วนร่วมใช้ไหม

มหาสารคาม “จำได้ว่า ตอนบติในขณะนั้น (รศ.ดร.พุดผิงค์ สัตยวงศ์ทิพย์) พยายามทำให้ สสส. เป็นวาระแห่งคณะ ทั้งๆ ที่ตอนเริ่มต้น เราเองอาจจะยังไม่รู้จักไม่แน่ใจด้วยซ้ำว่า สสส. คืออะไร กิจกรรมเป็นแบบไหน แต่พี่ตุ๊กแกจะพยายามให้เราได้มีส่วนร่วม ถึงแม้จะยังไม่เป็นอะไรเลย แค่ขอให้ได้มาร่วมงานก็ยินดี เราจะได้ยินได้รับรู้อยู่ตลอดเวลา เราจะค่อยๆ อิงกับมันไปเรื่อยๆ มันกลายมาเป็นสิ่งหนึ่งในวิถีชีวิตเรา เราจะเริ่มสร้างเจตนาธรรม ที่จะทำให้มันเป็นวิถีชีวิตโดยที่ไม่รู้ตัว

กับคำถามที่ว่าเพราะ มมส. เป็นคณะเล็ก เราจึงประสบความสำเร็จ ถือเป็นคำถามยอดฮิตก็ว่าได้ จากที่เราประเมินตนเองแล้ว คิดว่าความร่วมมือร่วมใจ เป็นเรื่องสำคัญที่สุด เพราะเราคุยกันได้ มีเวทีให้เราพูดคุย แลกเปลี่ยนและทำความรู้จักกันได้เจอกัน มองหน้ามองตากัน อย่างที่ มมส. เรามี Research lunch เป็นเวที ที่ให้เราได้ประโยชน์ร่วมกัน เรียนรู้ซึ่งกันและกัน พูดคุยทั้งในเรื่องวิชาการ แนวคิดใหม่ เป็นการปรับกระบวนการทัศนียภาพตัวเอง บางครั้งเราก็มีไอเดียใหม่ๆ มาขายกันเล่นออกกำลังกายร่วมกัน ทำให้เรารู้สึกผูกพันกัน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

สิ่งที่สำคัญรองลงมา น่าจะเป็น ความตระหนัก ซึ่งพูดถึงในระดับบุคคลกันเลยอยู่ที่ว่าใครจะเป็นคนเริ่มทำให้คนอื่น ๆ ภูมิใจคิดได้ เพราะถ้าเราหนึ่งคนตระหนักถึงแม้ไม่มีนโยบาย ไม่มีหลักสูตรเต็มรูปแบบ เราก็ยังจะใช้แนวคิด สสส. สอนเด็ก ๆ ได้ การจุดประกายไม่ได้เกิดขึ้นในครั้งเดียว บางครั้งเราก็ต้องถูกจุดอยู่นั่นแล้วซ้ำแล้วซ้ำอีก อาจจะโดยวิธีการที่แตกต่างกัน เพราะแต่ละคนมีเรื่องที่จะสะกิดใจต่างกัน ถ้ามีเรื่องที่จะสะกิดใจแล้ว เรื่องที่โดนกับความรู้สึก เค้าจะเริ่มๆ เข้ามามีส่วนร่วมเองโดยปริยาย เพราะเค้าเห็นความสำคัญแล้ว”

หลักสูตรศาสตร์สร้างเสริมสุขภาพเปลี่ยนยาก ทำยากจริงไหม

มหาสารคาม “ทุกคนชอบพูดกันอย่างนั้น ว่ามันยากนะหลักสูตร ไข่มุขเปลี่ยนมันง่าย ๆ ความเห็นส่วนตัวคือ อย่าเอาหลักสูตรนำ เพราะจริง ๆ มันไม่ได้อยู่ที่หลักสูตร มันอยู่ที่ตัวเราต่างหาก หลักสูตรบังคับเราไม่ได้ ถึงหลักสูตรไม่ได้เขียนไว้ แต่ถ้าเราจะทำ ก็ยอมทำได้ อาจารย์หลายท่านเคยบอกว่า นี่ก็ไม่ออก ก็ไม่ได้เขียนใน Course description จะทำได้ยังไง แต่ถ้าเราคิดว่า สสส. มันอยู่รอบตัวเรา ตลอดเวลา เช่น เวลาตัวเองสอน Lab เรื่องการเตรียม Solvent system สำหรับ TLC จะพยายามบอกเด็กว่า ถ้าเราจะเตรียม 20 mL มันจะอึดตัวเร็วในแท็งก์ แต่เราจะเตรียมเพียง 10 mL ก็ได้ เหมือนกัน ไข่มุขเราชนะ แต่เราจะทิ้งสารเคมีสู่สิ่งแวดล้อมน้อยลง เราอธิบายให้เด็กได้เข้าใจ ได้รู้ลึกกว่าทุกอย่างรอบตัวเราดูแลได้ทั้งนั้น จึงพูดว่าหลักสูตร สสส. มันจึงเริ่มที่ตัวเราที่เป็นอาจารย์นี่แหละ

ส่วนเรื่องจะไปเขียนตัวหนังสือในหลักสูตรให้เปลี่ยนไปหรือไม่ นั้นเป็นเรื่องของนโยบายขององค์กร หลายแห่งมักจะบอกว่า กว่าจะผลักดันให้ไปถึงการเปลี่ยนหลักสูตรในเชิงนโยบายมันยากนะ แต่ถ้าในฐานะของอาจารย์ที่อยากจะทำเปลี่ยนแปลงแนวคิดของเด็ก แค่อาจารย์จะสามารถเปลี่ยนความคิดของเด็กได้หนึ่งคน ก็ว่ามันมีค่าแล้ว ทุกวันนี้ไข่มุข มมส. จะเปลี่ยนความคิดเด็กได้ทุกคน หรือแม้แต่อาจารย์เอง ก็มีระดับความเข้าใจที่แตกต่างกัน ดังนั้นถ้าเราจะสามารถเปลี่ยนแนวคิดเด็กบางกลุ่มได้ อาจจะไม่ถึง 100% มันก็ดีกว่าที่เราจะไม่ทำอะไรเลย แนวคิดที่ว่าหมายถึงเวลาเด็กเค้าคิดถึงอะไรบางอย่าง จะมีความตระหนักถึงทุกสิ่งรอบ ๆ ตัว ตั้งแต่สุขภาพตัวเอง สุขชน สิ่งแวดล้อม รวม ๆ แล้วทุกอย่าง มันอาจจะไม่ใช่แค่สุขภาพหรอก มันมากกว่านั้น มันอาจจะเป็นเรื่องจิตใจ เรื่องความสุขโดยรวมมากกว่า”

บูรณาการรายวิชาต่างๆ เข้าด้วยกันได้อย่างไร

มหาสารคาม “ก่อนหน้านี้ มมส. เคยทำโครงการที่กิจกรรมแยกกระจายตามรายวิชา อาจารย์ต่างก็คิดกิจกรรมมา อย่างปีแรกเรามี 8 รายวิชา 8 กิจกรรม ปีที่สอง เราทำเพิ่มเป็น 15 รายวิชา 14 กิจกรรม ซึ่งเป็นงาน extra เพิ่มจากชั่วโมงสอน เราเห็นปัญหาว่าเด็กเริ่มไม่มีความสุขในการทำกิจกรรม กิจกรรมมากเกินไป ยิ่งบางครั้งช่วงสอบ เดียวมี สสส. เข้ามาอีกแล้ว ยิ่งนิสิตที่อยู่ชั้นปีสูง ๆ จะมีงานค่อนข้างเยอะ เรียนหนักมาก ค่อนข้างเครียด จึงคิดบูรณาการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

ช่วยในการลดภาระงานของเด็กลงด้วย ในตอนนั้นเราทำ สสส. ทั้งหลักสูตรแล้ว จึงออกมาเป็น 42 รายวิชา 21 กิจกรรม กระนั้นจะเห็นว่า กิจกรรมก็ยังคงเยอะอยู่ จึงเริ่มบูรณาการขึ้นสูง ที่เราเรียกกันเล่นๆ ว่า บูรณาการขึ้นเทพ เป็นกิจกรรมที่มีหลาย รายวิชาเข้ามามีส่วนร่วม มีทิศทางที่ชัดเจน อาจารย์เข้ามาช่วยคิด concept ร่วมกัน ประสิทธิภาพก็จะมากขึ้นไปอีก

เราบูรณาการรายวิชาเข้าด้วยกันได้ ในใจอนไขที่ว่า อาจารย์ที่รับผิดชอบวิชา ต่างๆ ต้องพูดคุยกันได้ ช่วยกันคิด concept ของกิจกรรมอย่างเป็นระบบ เริ่มคิดไป พร้อมๆ กัน ข้อดีอย่างหนึ่งก็คือ เราได้ช่วยจนอาจารย์ที่มาใหม่ด้วย จะได้ตามกันทัน เข้าใจไปพร้อมกัน เป็นการสอนงานกันไปในตัว เช่นถ้ามีวิชา A B C D ที่จะบูรณาการ กัน อาจารย์ทั้ง 4 รายวิชาก็ต้องมานั่งคุยกัน จะมีลักษณะกิจกรรมที่จะบูรณาการ ในลักษณะไหนที่จะให้เด็กทำ เริ่มต้นคิดเป็นชื่อกิจกรรมออกมาก่อน แล้วค่อยว่ากันในรายละเอียดกิจกรรม ตั้งแต่การแบ่งคะแนนในแต่ละรายวิชา ว่ารายวิชาไหน จะให้คะแนนเท่าไร แล้วค่อยหาลูกเล่น กิจกรรมที่จะให้เด็กทำ แต่ละปีเราจะมีประชุม สรุบบีละ 2 ครั้ง เพื่อคุยกันถึงปัญหา แล้วช่วยกันปรับให้ดีขึ้น ส่วนมากมีแนวโน้มที่จะ ลดจำนวนกิจกรรมลง บูรณาการให้มากขึ้น เชื่อมกิจกรรมให้มากขึ้น ในหนึ่งกิจกรรม มีหลายมิติ เกี่ยวข้องกับหลายวิชามากขึ้น งานที่ออกมาก็มีประสิทธิภาพมากขึ้น”

การบูรณาการรายวิชาทาง Sciences อาจารย์มักจะมีข้อสงสัยว่าจะทำอย่างไร **มหาสารคาม** “เป็นคำถามยอดฮิต คนมักจะคิดว่า การบูรณาการแนวคิด สสส. เป็นเรื่องทางคลินิก สังคม เพราะเกี่ยวกับผู้ป่วยโดยตรง พอทาง Sciences บูรณาการ แนวคิดเกี่ยวกับแนวคิด สสส. ไม่ออก มันก็ทำกิจกรรมได้ยาก อย่างที่ มมส. เอง เราก็ปรับวิธีการของสาย Sciences อยู่พอสมควร ทุกวันนี้ ก็ยังมีการปรับอยู่ เพราะ ถ้าสรุปงานออกมาแล้วไม่ work ก็ยังปรับอยู่เรื่อยๆ ต้อง Boost อยู่เรื่อยๆ เรายินดี ที่จะเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น พยายามที่จะไม่คิดว่า เราเรียนมาอย่างไร จะต้องสอนเด็ก อย่างนั้น เพราะสถานการณ์เปลี่ยนแปลงหมดแล้ว จะมีอะไรให้เราต้องคิดให้สิ่งที่เราสอน ทันสมัย ทันเหตุการณ์ตลอดเวลา

รายวิชาทาง Sciences ก็บูรณาการได้ เอาปัญหาของชุมชนมาเป็นกรณีศึกษา ให้เด็กได้เรียนรู้ เช่น โครงการ เรียนรู้ OTOP หรือ สบายใจไร้สารพิษ ที่เราลองจัด

ให้กับนิสิตปี 3 และ 4 สาย Sciences อีกอย่างที่เราเข้าใจง่าย ๆ คือ เวลาเราเข้าแล็บ เราให้เด็กต้องใส่เสื้อแล็บ เพื่อดูแลสุขภาพตนเองและป้องกันตัวเองจากสารเคมี ให้เด็กเขาระมัดระวังการทิ้งสารเคมีออกสู่สิ่งแวดล้อม ลองคิด ๆ ดูแล้ว เราทำอยู่แล้ว สาย Sciences ทำได้แน่นอน แต่ต้องคุยกัน พอเราได้เริ่มทำกิจกรรมที่เปลี่ยนแปลงวิถีคิดบรรยากาศในการทำงานของคณะก็เปลี่ยน น้อง ๆ ที่กลับมาจากเรียนต่อ ถึงกับเอ่ยปากว่า บรรยากาศดีขึ้น เป็นทิศทางที่คณะน่าจะเป็นอย่างนี้มานานแล้ว”

ข้อคิด บทเรียนที่ได้จากการจัดหลักสูตรเภสัชศาสตร์เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพของ มมส.

มหาสารคาม “ตอนถอดบทเรียนปี 2548 เขียนไปว่า น่าจะมาจาก นโยบายของผู้บริหาร ความเป็นคณะใหม่ คนน้อย อายุยังน้อย แต่พอมาปี 2549 เราถูกท้าทายว่า ความสำเร็จของเรามันเกิดจากบริบทของเราเองแค่นั้นหรือ ก็มานั่งคิดใหม่ แล้วเขียนออกมาว่า ความสำเร็จของเรา น่าจะมาจากการที่เราเป็นเจ้าของโครงการ จึงอยากจะทำโครงการอย่างดี แล้วเราก็เห็นว่า สร้างเสริมสุขภาพเป็นเรื่องสำคัญ เราจึงยินดีที่จะเปลี่ยนแปลง ถ้าเราสร้างหลักสูตรที่สร้างน่าซ่อมได้ บทบาทวิชาชีพเราน่าจะเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น และเรายังบอกได้ว่า เรามีคนที่ตั้งใจ แต่เชื่อว่าทุกคนจะมีใจเต็มร้อยทั้งหมด แต่เพียงแต่เราเอาสัดส่วนของความตั้งใจของทุกคนมารวมกัน เราจะได้คนที่ใจเต็มร้อยหลายคน มากพอที่จะขับเคลื่อนงานของเราไปได้

แต่พอมาถึงปี 2550 เริ่มมีประสบการณ์ที่ไม่อยากให้คนอื่นต้องมาทำตามข้อผิดพลาด จึงสรุปเป็น บทเรียนจากประสบการณ์ทำงานที่ผ่านมา ว่า

TIPS

- 1) ต้องปรับกระบวนการที่ศนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ทั้งอาจารย์ บุคลากรและนิสิตที่เข้ามาใหม่เข้าใจในสิ่งที่เราทำ การจัดประชุมเพื่อปรับแนวคิดและกระบวนการที่ศนให้มีความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับ สสส. ก่อนจะเริ่มทำงาน ให้เข้าใจว่าทุกกิจกรรมที่จะออกมาเกี่ยวข้องกับ สสส. ทั้งนั้น
- 2) ทุกรายวิชาต้องระบุเกณฑ์การประเมินกิจกรรม สสส. ทุกรายวิชาให้ชัดเจนใน Course syllabus
- 3) ควรมีการถ่ายทอดบทเรียนที่ได้จากการทำกิจกรรมกันอย่างต่อเนื่องในกลุ่มอาจารย์

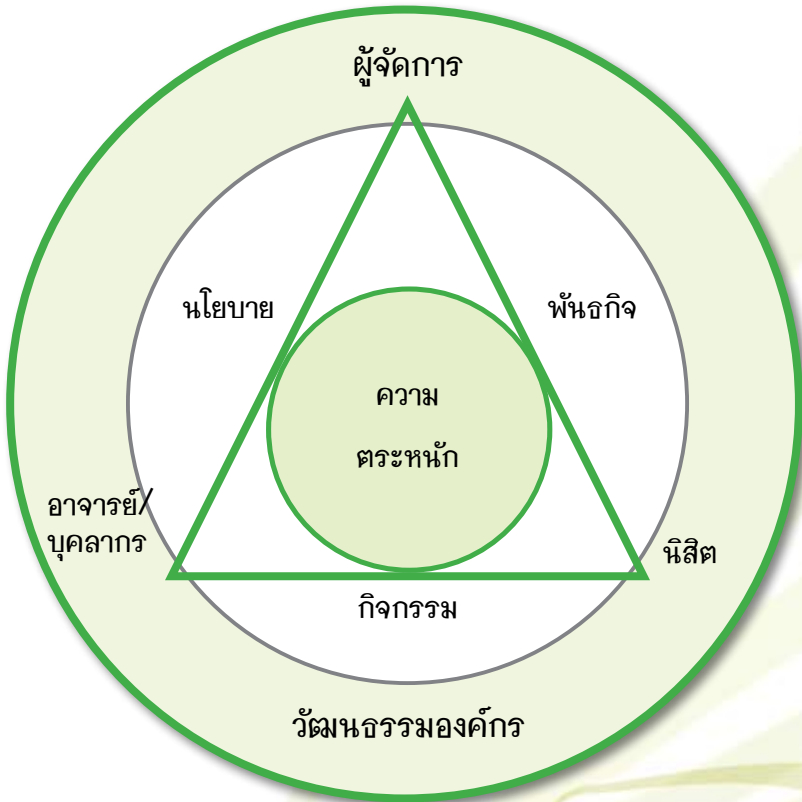
ความยั่งยืนของการรพสามแนวคิดสร้างเสริมสุขภาพของคณะเภสัชศาสตร์ มมส. จะเป็นอย่างไร

มหาสารคาม “มาถึงปี 2551 เราสรุปบทเรียนจากประสบการณ์ 5 ปี และการสำรวจจากอาจารย์ นิสิต บุคลากร รวมทั้งศิษย์เก่าบางส่วน เราจึงได้ข้อสรุปว่า องค์ประกอบของความสำเร็จของเรามาจาก ความตระหนักส่วนบุคคลของคณาจารย์ บุคลากร นิสิตมาเป็นอันดับหนึ่ง เพราะถึงแม้จะเขียนออกมาเป็นหลักสูตร เป็นนโยบายแต่ถ้าคนไม่ตระหนัก ไม่คิดจะเปลี่ยน ก็จะไม่เกิดการเปลี่ยนแปลง ใดๆ เลย และความตระหนักต้องถูกกระตุ้นผ่านนโยบาย พันธกิจ และกิจกรรม ของคณะอย่างสม่ำเสมอ ถ้าทุกคนถูกกระตุ้นอย่างสม่ำเสมอด้วยสิ่งที่เป็นกิจวัตร ประจำวัน ในที่สุดจะเกิดเป็นวัฒนธรรมมององค์กรสร้างเสริมสุขภาพได้ในที่สุด”

องค์ประกอบของความสำคัญของ
หลักสูตรสร้างเสริมสุขภาพ
คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

MSU MODEL, 2009

บทส่งท้าย

จากการถอดบทเรียนและประสบการณ์ในการสร้างหลักสูตรเภสัชศาสตร์เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพของคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เห็นได้ว่าปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการสร้างหลักสูตรของสถาบันแห่งนี้ เน้นอยู่ที่องค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

- **องค์ประกอบแรก** ได้แก่ กระบวนการทำงานพัฒนาขึ้นจากความร่วมมือร่วมใจของคณาจารย์ (Participation) โดยมีได้ใช้การสั่งการจากบนลงล่าง หรือการรับหลักการจากภายนอกเข้ามาใช้ทันที ทำให้คณาจารย์มีโอกาสเรียนรู้จนเข้าใจและยอมรับให้แนวคิดการสร้างเสริมสุขภาพเข้ามาแฝงฝังเป็นวิถีทำงานหลักได้ในที่สุด
- **องค์ประกอบที่สอง** การเลือกหลักการที่มีพลังเป็นแกนกลางการทำงาน การเลือกหลักการในเรื่อง การให้ความสำคัญกับการเอาใจใส่สุขภาพของกันและกัน (Care) มีส่วนสำคัญมากที่สามารถผูกพันจิตใจของทุกคนไว้ด้วยกัน เป็นการทำงานร่วมกันด้วยแรงยึดเหนี่ยวจากภายใน

จากการที่หลักการเดียวกันนี้ถูกแปลงเป็นกิจกรรมหลายครั้ง ย่อมทำให้ความเชื่อมั่นที่มีต่อหลักการนี้เด่นชัดขึ้นเรื่อยๆ ดังจะเห็นได้จากจุดเริ่มต้น กิจกรรม ต้นไม้แห่งชีวิต เป็นกิจกรรมที่เน้นความเอาใจใส่ต้นไม้ของแต่ละคน แล้วขยายสู่กิจกรรมนิสิตนักศึกษาที่เน้นความเอาใจใส่ในสุขภาพของตนเอง สุขภาพต่อบุคคลอันเป็นที่รัก ตลอดจนลงป้าน้ำอาที่อยู่อาศัยในชุมชน หรือความเอาใจใส่ที่มีต่อคนในสังคมเดียวกัน การที่หลักการนี้ได้รับการยอมรับให้แปลงเป็นกิจกรรมตลอดเวลาก็เท่ากับเป็นการตอกย้ำยืนยันว่าเป็นหลักการที่ถูกต้อง

- **องค์ประกอบที่สาม** เป็นผลสืบต่อจากหลักการที่เน้นความเอาใจใส่มาสู่การสร้างให้เป็นวิถีชีวิตประจำวัน ส่วนกลวิธีที่ผลักดันให้กลายเป็นวัฒนธรรม (Culture) ก็เนื่องมาจากการผลักดันผ่านทั้งระบบให้คุณ/โทษในการทำงาน ถ้าเป็นคณาจารย์ มาจากระบบการให้ความดีความชอบและการนำไปคิดเป็นภาระงาน รวมทั้งแรงสนับสนุนจากกลุ่ม (Peer support) ในทำนองเดียวกัน

นิสิตถูกบังคับผ่านระบบคะแนน แต่เมื่อเป็นหลักการที่ความเอาใจใส่ซึ่งกันและกันเป็นรากฐานย่อมเชื่อมั่นได้ว่าเป็นความปรารถนาดีต่อการโอบอ้อมยอมรับจึงมีมากกว่าการต่อต้าน ยิ่งผลักดันให้ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ในที่สุด จึงพัฒนากลายเป็นวัฒนธรรมใหม่ที่ทุกคนยอมรับได้

- **องค์ประกอบที่สี่** อยู่ที่การผลักดันให้องค์ประกอบที่สองและสามทำงานร่วมกันได้ ในที่นี้เห็นได้ชัดว่ามาจากการร่วมผลักดันขับเคลื่อนของอดีตคณบดี แนวคิดและกิจกรรมที่ประสบความสำเร็จจะได้รับการตรวจสอบและประเมินร่วมกันผ่านการจัดประชุมอย่างสม่ำเสมอ แล้วถูกประชาสัมพันธ์ความสำเร็จสู่สาธารณะ ความสามารถในการประชาสัมพันธ์ของผู้บริหารมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างให้คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เป็น “มหาวิทยาลัยต้นแบบ”
- **องค์ประกอบประการสุดท้าย** อยู่ที่ความสามารถในการบูรณาการกิจกรรมต่างๆ เข้าด้วยกันให้สมบูรณ์ จนกลายเป็นแนวคิดใหม่ ในที่นี้จะเห็นได้ว่าการประชาสัมพันธ์ว่าสถาบันใดเป็น “ต้นแบบ” นั้นน่าจะไมยาก แต่การเป็น “ต้นแบบ” อย่างยั่งยืนเป็นเรื่องไม่ง่าย การที่คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามได้รับการยอมรับอย่างต่อเนื่อง ก็เพราะความสามารถในการแปลงกิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาพให้กลับเป็นแนวคิดหรือหลักการอีกครั้งหนึ่ง แนวคิดหรือหลักการใหม่นี้ถือได้ว่าเป็น “องค์ความรู้ใหม่” ที่คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามสร้างขึ้น ส่วนคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอื่นๆ สามารถเรียนรู้และพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้เหล่านี้ขึ้นไปได้

อย่างไรก็ตาม เมื่อต้นไม้แห่งชีวิตของแต่ละคนนั้นต่างพันธุ์กันได้ การสร้างหลักสูตรเภสัชศาสตร์เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพของคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอื่นๆ ก็ไม่จำเป็นเสมอไปว่าต้องผ่านพัฒนาการของการสร้างหลักสูตรสร้างเสริมสุขภาพในแบบเดียวกับของคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม บริบททางสังคม ตลอดจนองค์ประกอบ เจื้อนไขและข้อจำกัดของแต่ละสถาบันเป็นตัวกำหนดว่าการสร้างหลักสูตรเภสัชศาสตร์เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพแต่ละสถาบันจะมีรูปแบบและเป้าหมายอย่างไร

การถอดบทเรียนและประสบการณ์ในการสร้างหลักสูตรเกษตรศาสตร์เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพของคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามในครั้งนี้ จึงเป็นการแสดงให้เห็นว่า การสร้างหลักสูตรเกษตรศาสตร์เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพของคณะเกษตรศาสตร์เป็นปฏิบัติการทางสังคมที่เกิดขึ้นได้ ส่วนรูปลักษณ์และเป้าหมายควรจะเป็นอย่างไร เป็นเรื่องที่กำหนดได้จากภายในของแต่ละสถาบันเอง

